

SZERKESZTŐSÉGI KÖZLÉS

Beköszöntő: Miért választottuk a folyóirat címének a Multidiszciplináris Egészség és Jólétet-t?

Why did we choose Multidisciplinary Health & Wellbeing as the title of the journal?

Hosszas ötletelés, töprengés után döntöttek úgy a folyóirat alapító szerkesztői, hogy a lap címe Multidiszciplináris Egészség és Jólét, röviden MEJ legyen. Az alábbiakban összefoglaljuk, miért gondoltuk, hogy érdemes az egészséget és a jólétet különböző szakterületek összefogásával vizsgálni és javítani.

AZ EGÉSZSÉG

Az egészségünk a testi és lelki tulajdonságaink és életkörülményeink között fennálló, sokrétű kölcsönhatás eredménye. Életkörülmények alatt családjunkat, barátainkat, ismerőseinket és egyéb közösségeket, a természeti-, a lakó- és munkahelyi környezetünket, valamint mindezek által számunkra kínált lehetőségeket, az elvárásokat és a kötelezettségeinket értjük. A kölcsönhatás nemcsak most, hanem életünk korábbi szakaszaiban is alakította testi-lelki tulajdonságainkat, akár pozitív, akár negatív irányban; vagyis az életkörülmények bennünk nyomot hagynak, „beépülnek”.

Ha sokféle dolog egymásra kölcsönösen hat, akkor komplex rendszerről beszélünk. Ezekben olyan új, szakszóval, emergens tulajdonságok jelennek meg, amik nem kapcsolhatók egyetlen alkotóelemhez sem. Amikor ezt az írást a számítógépén, vagy a telefonján olvassa, nem gondol arra, hogy a szöveg megjelenítése a komplex rendszerként működő készüléke emergens tulajdonsága. A processzor, a

kijelző, a többi alkatrész és a szoftverek önmagukban nem rendelkeznek olyan tulajdonsággal, amellyel komplex rendszerként összekapcsolva már igen: például olvashatóvá teszik ezt az írást.

Miért fontos megérteni az egészség emergens sajátosságát? Mert ezzel világossá tehető, hogy az egyén és életkörülményei együtt komplex rendszert alkotnak, így az egészség tulajdonképpen e komplex rendszer terméke – nem csupán az egyén tulajdonsága. Ha az egészséget javítani akarjuk, nem elég kizárólag az egyénnel foglalkozni, hanem az életkörülményeken is javítani kell. Még sarkosabban fogalmazva: hiba csupán a lakosság egészségfejlesztésére fókuszálni, és a betegeket meggyógyítani, mert ha a megbetegítő életkörülmények nem javulnak, mindig lesznek, akik (újra) rágyújtanak, vagy túl sok alkoholt isznak, majd megbetegszenek, és sokan betegek is maradnak életük végéig.

Nyilvánvaló, hogy az életkörülményeken nagyon nehéz változtatni. Nehéz rávenni a munkáltatót, hogy adjon több fizetést, hogy dolgozói például elegendő zöldséget és gyümölcsöt tudjanak venni. Vagy elérni, hogy egy üzem változtasson a környezetet szennyező technológiáján. Ennek ellenére belátható, hogy az életkörülmények javítása, azaz a tágran értelmezett megelőzés nélkül a magyar egészségmutatók nem fognak továbbra sem közeledni az EU átlagokhoz. Egyre többet költeni a kórházakra, rendelőkre olyan,

mint egy rosszul szigetelt házban egyre jobban feltekerni a fűtést...

Az életkörülmények javításához az egészségügyön kívül számos más terület, mint például a gazdaság, oktatás, politika, szociális ellátás, területfejlesztés, környezetvédelem összehangolt cselekvésére és tudományos eredményekre alapozott szaktudására van szükség. Levonható a következtetés: az egészség javítása multidiszciplináris feladat.

A JÓLLÉT

Mint az előzőekből nyilvánvaló, az egészség megőrzéséhez és javításához az egyénre és az életkörülményeire is ható, sokféle szaktudást igénylő, összehangolt tevékenységek szükségesek. Az Egészségügyi Világszervezet „Egészséget minden szakpolitikába” kezdeményezése ezt szolgálta volna a 2000-es évek elejétől, de gyakorlatba való átültetése nem bizonyult sikeresnek. Nehéz rávenni ugyanis az egészségügyön kívüli szektorok döntéshozóit arra, hogy az egészség javításának szempontjait is figyelembe vegyék ágazati szakpolitikájukban.

A jólét növelése azonban olyan cél, amit valamennyi szektor vezetője magáénak vallhat, hiszen az adott ágazati szereplők jólétének javítása – jelentsen ez egyelőre bármit – magától értetődő kötelességük. Az agrárminiszter a mezőgazdaságban foglalkoztatottak jólétéért dolgozik, ahogy a gazdasági miniszter a többi gazdasági szereplő jólétéért. A jólét ennél fogva, az egészséghez hasonlóan, az egész társadalom számára közös érték, az egészséget azonban kisajátította az inkább betegségügynek tekinthető egészségügy, így a szélesebb társadalom mozgósítására, az erőforrások bevonására új hívószó, a jólét használatát javasoljuk. A jólét tehát jobban „eladható”, és most nézzük, mi az, amit eladnánk!

A jólét, a wellbeing felkapott téma az egészségtudományban, a pszichológiá-

ban, a szociológiában és még a közgazdaságtanban és a politikatudományban is, hogy csak néhány szakterületet említsünk. Egyre többen érvelnek a mellett, hogy a GDP helyett a jólét szintjét mérjék a társadalmi fejlődés jellemzésére. Ahány tudomány, annyi jólét-meghatározás, sőt az egyes tudományágakon belül is sokféle értelmezés létezik egymás mellett. A jólét mérésére számos kezdeményezés is ismeretes (pl. az OECD „Better Life Index”, vagy az ENSZ World Happiness Report-ja), ám közöttük nem egy anélkül, hogy megadná, mit is ért pontosan rajta. De leggyakrabban talán az egyén saját kritériumai szerinti életminőségként értelmezik a jólétet. Ennek jellemzésére a szakemberek olyan szempontokat sorolnak fel, mint az étellel való elégedettség, a boldogság, vagy a szomorúság, a harag érzése. Mások hozzáteszik az élet értelmének megítélését vagy a sikeres élet alapelemeit: a pozitív érzelmeket, az elkötelezettséget, a pozitív kapcsolatokat, a megtalált életcélokat és azok teljesítését. Megint mások onnan közelítenek, hogy mik azok a szükségletek, amik a jóléthez vezetnek. Szerintük ezek a fizikai egészség, az autonóm döntések (vagyis a mentális egészség), valamint a tudatos közösségi részvétel és annak lehetőségei. Egy másik elmélet a jólét négy dimenziójában (létezés, birtoklás, cselekvés és együttműködés) értelmezi a következő szükségleteket: megélhetés, védelem, szeretet, megértés, részvétel, nyugalom, alkotás, identitás és szabadság.

A sokféle megközelítés alapján arra juthatunk, hogy nincs egy objektív kritériumrendszer a jólét szintjének mérésére, hiszen az erősen függ az egyének neveltetésétől, életkörülményeitől és az adott kultúrában szokásos elvárásoktól, igényektől. Természetesen nem hagyhatjuk figyelmen kívül a nem feltétlenül tudatos biológiai és szociális szükségleteket sem. Mindezeket számításba véve a jólétet úgy érdemes értelmezni, mint a szükségletek és igények kielégítettségének fokát. Értelemszerűen a szükségletek nem, az igények viszont változtathatók

(pl. meggyőzéssel a fogyasztói igények csökkenthetőik).

A jólét szintjét a szükségletek és igények kielégítéséhez rendelkezésre álló és az egyén számára könnyen felhasználható erőforrások egyensúlya határozza meg. Az utóbbiak értelmezéséhez gondoljunk arra, hogy egy támogatásra jogosult személynek speciális tudásra (pl. közigazgatási ismeretek) és készségekre (pl. elektronikus ügyintézés) van szüksége ahhoz, hogy hozzájusson a támogatáshoz. Ha a szükségletek és igények meghaladják a kielégítésükhöz szükséges erőforrásokat, akkor a jólét csökken, ha az erőforrások felülmúlják azokat, akkor nő.

Magyarán, egyrészt próbálkozhatunk az igények szűkítésével (pl. fogyasszon kevesebb húst), másrészt bővíthetjük az elérhető erőforrásokat, azaz javítjuk az életkörülményeket (pl. csökkentjük a zöldségek árát) és fejleszthetjük az igénybevételekhez szükséges képességeket. Egyértelmű, hogy ez számos szakterület összehangolt tevékenységét igényli, kezdve az oktatástól, a szociális ellátáson és a foglalkoztatáson keresztül egészen a területfejlesztésig. A jólét javítása tehát – az egészséghez hasonlóan – úgyszintén multidiszciplináris feladat.

CÉLJAINK

A lapunkat azért alapítottuk, hogy fórumot teremtsünk az egészség és a jólét minél sokszínűbb, sokféle szempont szerint történő tárgyalásához. Célunk, hogy a különböző tudományágak kutatóinak az egészséggel és jóléttel, valamint azok társadalmi meghatározottságával kapcsolatos kutatásait bemutatva elősegítsük az egészségről és jólétről alkotott, egyre pontosabb és teljesebb kép kialakítását. Abban bízunk, hogy a tudományterületek határain átívelő, közös tudás növekedése hozzájárul a magyar lakosság egészségének és jólétének javulásához.

Olyan magyar vagy angol nyelvű írásokat várunk különböző tudományos háttérrel rendelkező hazai és külföldi szakemberektől, amelyek az egészséget és a jólétet az adott szakterület sajátos nézőpontjából elemzik, értelmezik. Saját kutatások bemutatása mellett mások témába vágó vizsgálatainak és a releváns szakdokumentumok ismertetését is várjuk. Releváns szakterületek többek között a népegészségtan, a megelőző orvostan, a pszichológia, a táplálkozástudomány, a sporttudomány, a szociológia, a szociális munka, a szociálpolitika, a neveléstudomány, a közgazdaságtan, a kulturális antropológia és ezek határterületei.

LAPAJÁNLÓ

Igazán nagy megtiszteltetésnek tekintjük, hogy a MEJ megindítását Kosztolányi professzor, az MTA Elnöki Bizottság az Egészségért elnöke üdvözli a társadalmi és egyéni felelősség kérdését boncolgatva. Első lapszámunkat három interjúval kezdjük, amiket a népegészségügytől távolinak látszó szakterületek képviselőivel készítettünk. Arra voltunk kíváncsiak, másfajta szakmai szemüvegen át hogyan látják az egészséget és a jólétet. Az egészségfejlesztés korszerű megközelítéseiről, a különféle diszkriminációk népegészségügyi vonatkozásairól öt cikkismertetéssel, illetve két könyvismertetéssel bővítheti tájékozottságát az olvasó. Aktuális témaként az egészség és a klímaváltozás kapcsolatát elemző szakdokumentum is helyett kapott az első lapszámban. A villámgyors szakmai tájékozódást segítheti három vizuális kivonat, azaz újszerű, grafikus összefoglaló.

A Szerkesztőség